

FENOMENOLOGIE SECTARĂ

În ultimii ani, problema sectelor a dezlănțuit pasiuni și a suscitât polemici violente în multe țări, climatul fiind determinat, în mare măsură, de tragediile provocate după 1993 de unele secte, precum *Davidienii*, *Templul Soarelui* sau *AUM*. Deși vinovate de aceste crime, sunt numai câteva dintre miile de grupuri existente, incidentele relevă derivatele extreme la care pot ajunge unele mișcări aparent inofensive și dau fenomenului sectar o conotație emoțională puternică, făcând dificilă o analiză obiectivă.

Pentru a depăși atmosfera pasională și a putea descifra acest fenomen deosebit de complex trebuie – potrivit filosofului Frédéric Lenoir, cercetător la *Centrul francez de studii interdisciplinare asupra faptului religios* (CEIFR) și codirector la *Enciclopedia religiilor* (apărută în 1997 la Editura Bayard, Paris) – să se răspundă la câteva întrebări: Ce este o sectă? Care este scopul ei și cu ce ademeneste pe alții? Care este adevărata amploare a fenomenului sectar? Cum pot statele să lupte împotriva grupurilor percepute ca periculoase, fără a încălca principiul libertății de conștiință? Ce trebuie să facă Biserica?¹

1.1. Ce este o sectă?

Din punct de vedere religios și social, la originea oricărei secte se află inițiativa unui individ. Una din puterile majore ale unei secte este prezența unui guru, un șef atotputernic, cu autoritate incontestabilă care-și fascinează adepții. În fond acest guru exercită întotdeauna o putere spirituală asupra fidelilor care-l urmează. Ținând, direct de Dumnezeu, datorită unei revelații proprii, „secretul vieții veșnice”, gurul este mai mult decât un lider harismatic, el este un veritabil mânuitor căruia i se aduce un cult. Ca un dumnezeu, el acceptă ofrande, uneori simbolice, cum sunt florile, de cele mai multe ori însă mult mai palpabile, cecuri sau donații. În fața lui este necesar să te prosternezi, lui trebuie să-i păstrezi un respect infinit și să-l onorezi cu titluri împrumutate uneori din vocabularul biblic ca și cel de „profet și rege”, rezervat lui David Berg, fondatorul „copiilor lui Dumnezeu”, sau cel de „noul mesia” decernat lui Moon, alteleori

¹ „Sectele nu constituie expresia libertății, ci o amenințare împotriva ei: împotriva libertății individuale, căci sectele, practicând manipularea mentală, anihilează libertatea de decizie a individului; împotriva libertății publice, căci pot destabiliza, ba chiar cangrena toate sectoarele vieții politice, economice, culturale sau sociale”, Raymond Forni, președinte al Adunării Naționale între 2000 și 2002, în „Prefață” la Anne Fournier, Catherine Picard, *Secte, democrație și mondializare*, Ed. 100+1 Gramar, București, 2006, p.5.

împrumutat din vocabularul religiilor orientale, cum este cel de „**grațioasă divinitate**”, recunoscut lui Prablucada, gurul secte Krishna. Deținând singur formula de tămăduire, gurul controlează difuzarea mesajelor, singur sau ajutat de o oligarhie strict aleasă. Dar prezența unei persoane sus-puse nu este suficientă pentru a defini o sectă. Este urgent și capital să amintim că secta impune o supunere totală a adepților, impune un strict și total control al întregii vieți, manipulează spiritele. Ele aparțin deci unui univers totalitar, cu totul contrar spiritului creștin. Mesajul lor nu are nimic comparabil, cu atât mai mult spiritului creștin.

Confuzia care învâluie problema sectelor ține, parțial de dificultatea formulării unei definiții care să acopere complet, în întreaga lui diversitate – calitativă, cantitativă și structurală –, spectrul sutelor de comunități existente, regroupând în jurul profeților milioane de oameni în căutarea unor răspunsuri la angoasele și la nevoia lor de evadare spirituală, speranță, eternitate, bunăstare, fraternitate, puritate sau securitate, răspunsuri pe care nu le găsesc în cadrul religiei lor originare și al societății în care trăiesc. Definițiile care s-au dat până acum – câte secte, atâtea definiții! – sunt tributare diferitelor puncte de vedere.

Cuvântul *sectă*, vine de la verbele latine **sequi** (a urma) sau **secare** (a tăia), etimologii ce arată cele două moduri de apariție istorică ale acestor mișcări: fie ca urmare a învățăturilor unui lider carismatic care, afirmând că deține adevărul și soluția salvării, adună în jurul lui adepți; fie prin desprinderea unei fracțiuni dintr-o Biserică existentă sau comuniune oficială, instituționalizată de istorie prin continuitate și numărul de membri. De cele mai multe ori cele două sensuri se îmbină.

În limbajul obișnuit al europeanului din secolele XVIII–XIX, termenul *sectă* era folosit pentru a desemna religia adversarului, a celui pe care vrei să-l discreditezi; unii dintre părinții sociologiei, precum Max Weber și Ernst Troeltsch, au încercat să scoată cuvântul din zona vulgarului, secta devenind, în accepțiunea lor, un grup religios radical, critic față de societate și opus Bisericii oficiale, considerată a fi prea compromisă. Acest model sociologic nu este însă cu adevărat operativ decât în sânul unei societăți creștine tradiționale. *Or, de mai multe decenii, secularizarea societății, apariția individualismului și mondializarea conduc la o explozie a religiilor.* Ofertele de salvare se multiplică pe o piață a religiosului total liberalizată, unde înfloresc mixajele, inovațiile, sincretismele și, de asemenea, proliferază escrocii, de toate genurile, ai religiozității.

Sub presiunea asociațiilor cetățenești, care denunță abuzurile unor șarlatani sau grupuri considerate ca manipulative, noțiunea de sectă, care în înțelegerea populară nu și-a pierdut niciodată conotația peiorativă, își adaugă o puternică valență de pericolozitate, îndeosebi după tragediile din ultimii ani.

Astfel, în rândul opiniei publice din cea mai mare parte a țărilor europene, secta este identificată cu un grup coercitiv, totalitar, cu posibile devieri criminale. În același timp, specialiștii au devenit conștienți că nu mai poate fi aplicată fără distincție denumirea de sectă în sensul folosit de Weber și Troeltsch la grupurile care apar și proliferază într-o societate descreștinată. Refuzând însă accepțiunea peiorativă, ei regroupează aceste mișcări extrem de diverse sub sintagma: *noi mișcări religioase*.

Care este adevărata amploare pe care o are în prezent fenomenul sectar? Potrivit specialistului american Gordon Melton, numărul mișcărilor care nu s-au dovedit periculoase – evanghelice, sincretiste, New Age, terapeutice – s-ar ridica la aproape 20.000. Zonele cele mai atinse de această expansiune sunt în principal America Latină și Europa de Est, mai vulnerabile din cauza precarității economice și legislative. O creștere puternică înregistrează, pe bătrânul continent, **Martorii lui Iehova**. În ce privește grupurile care și-au revelat caracterul primejdios, numărul și ponderea acestora sunt reduse. Situația reală însă este dificil de cunoscut, existând diverse interese pentru a umfla cifrele: sectele – pentru a-și exagera importanța, asociațiile de luptă – împotriva lor – pentru a justifica amploarea acțiunilor întreprinse, responsabilii politici – pentru a se așeza în postura de cruciați împotriva unui flagel social, iar unele media – pentru a câștiga audiența sau pentru a-și vinde publicațiile.

Pericolozitatea legată de fenomenul sectar nu depinde de numărul grupurilor: în martie 1995, o singură sectă, **Aum**, a răspândit gaz sarin în metroul din Tokyo, provocând moartea a 12 persoane și intoxicarea altor câteva mii; din cei 40 de membri ai sectei Heaven's Gate, 39 au murit în primăvara anului 1997, în California; ordinul **Templului Soarelui** număra cu greu 500 de adepți, din care 74 au decedat în mod tragic între 1994 și 1997, în mai multe valuri pe teritoriul american și european. În concluzie, se poate afirma că, cu cât un grup este mai mic și cultivă secretul, cu atât există mai multe riscuri de derivă, căci el se află în întregime sub autoritatea unui conducător unic, care poate, în orice moment, să-și antreneze acoliții într-un delir care scapă posibilității de control instituțional sau social.

Ce soluții pot fi adoptate în fața sectelor amenințătoare atât pentru individ, cât și pentru societate? Atitudinea statelor este foarte diversă și relevă o percepție culturală diferită a fenomenului.

Pe de o parte, apariția acestor grupuri noi este primită favorabil: există, mai presus de toate, o respingerea a intoleranței religioase, iar aceste mișcări atrag opoziția doar pentru delictele dovedite. Pe de altă parte, apariția grupurilor neafiliate la mare religie recunoscută este primită cu dispreț, iar unii nu ezită să ceară interzicerea sectelor. Intelectualii, ca și parlamentarii, sunt ostili adoptării unei legislații specifice contra sectelor. Pentru a controla situația, guvernele pot face anchete administrative, pot acționa pe terenul fiscal, pot verifica sistematic situația școlară a copiilor. Dar, dincolo de vigilența statului, cel mai bun răspuns la problema sectelor rămâne cu siguranță, spiritul critic al individului. Nu există vaccin împotriva sectelor. Cel mai bun remediu este bunul-simț, discernământul, educația și spiritul critic, sublinia sociologul Daniele Hervieux-Léger.

În ce privește formula de mântuire, doctrina sectei, mesajul este universal. Maestrul a primit o revelație din cer și comunică discipolilor săi această știință perfectă care i-a fost acordată. „**El a descoperit adevărul cu privire la om**”, proclamă adepții lui **Ron Hubbard**, gurul Scientologiei; el anunță „**drumul mântuirii totale**”, afirmă adepții lui **Moon**. Acest mesaj vrea să răspundă la toate aspirațiile omenirii timpului nostru; înlătură angoasele și traumele societății noastre și propune construirea unei lumi noi.

1.2. Cum ademenesc sectele?

Succesul sectelor se datorează celor trei faze succesive pe care acestea le urmăresc în vederea ademenirii unui nou „client”:

1) *faza seducției* – „candidatul” este copleșit de căldura umană, de prietenia, chiar de ajutorul (moral și chiar material) primit de la „**misionari**”. Secta le furnizează un grup călduros, antidotul anonimatului ambiant, autoritatea unui guru, o comunitate de viață, remediu pentru izolarea urbană. Secta vrea să umple golurile societății noastre în criză de identitate, ea aduce comuniune și fraternitate celor izolați.

2) *distrugerea* – „candidatul” este îndemnat să rupă legătura cu tot ceea ce a fost în jurul lui: familie, prieteni, serviciu (toate sunt o lume ostilă, stăpânită de forța răului).

3) *Reconstrucția* – „candidatul” este înndoctrinat cu ajutorul procedeelor psihice și psihologice încât spusele guru-lui sunt literă de lege.

1.3. Care este scopul sectelor?

1) *Tentația banului.* Odată devenit sectar, discipolul își dă toată averea conducătorilor noii „familii”, pentru a o folosi în acțiuni „nobile” și bine organizate, lucru pe care el nu l-ar putea face. Îl face însă gurul cu deosebită „dăruire”. Mai mult, discipolii muncesc din greu și fără salariu în întreprinderile guru-lui.

În sectă totul e marfă: îngrijirea, hrana, învățământul. Totul poate fi vândut, copiii ori pântecul femeilor, așa cum demonstrează proiectele raëliene asupra clonării. Claude Vorilhom, zis „Raël” se lansează într-o nouă întreprindere CLONAIID. Are mijloace de a plăti cercetători, de a avea laboratoare, de a face experimente.

2) *Tentația politică.* Multe secte se antrenează în jocul de multe ori murdar al politicii (ex. secta Moon).

3) *Ambiția personală și voința de putere.* Una din cauzele apariției sectelor este chiar dorința de putere a unor indivizi, dorința de a fi conducător, de a fi tratați ca zei. De aici titluri ca „noul mesia”, „al treilea Adam” etc.

Din punct de vedere etimologic, termenul sectă derivă din latinescul “secta”, omologul grec al acestuia fiind αἵρεσις, -εωζ².

La origini, inclusiv în epoca apostolică, semnificația termenului nu era una exclusiv peiorativă, negativă, putând desemna orice grupare animată ideologic, fie religios, fie filosofic.³ În acest spirit, Josephus Flavius folosește partidele iudaice contemporane (farisei, saducheii, esenieni), denumirea de “sectă”.

În timp, mai ales în creștinism, “secta” a evoluat semnificativ spre semnificația peiorativă de astăzi, astfel încât, în prezent, indică următoarele:⁴

ruptură, segregare, abandonare a Bisericii, situație când termenul este pus în legătură cu verbul latin seco-are = a tăia;

- subordonarea față de altă autoritate decât cea a Bisericii, caz în care termenul “sectă” urmează verbului sequor, - sequi = a urma.

Reținem astfel, ca principiu de generare a sectei rezultanta unui proces de contestare a autorității eclesiologice a Bisericii, urmat de abandonarea acesteia și coagularea altei comunități confesionale. Contestarea în sine este întregită de ruptura doctrinară, din punctul de vedere al

² Gheorghe Petraru, *Ortodoxie și prozelitism*, Editura Trinitas, Iași, 2000, p. 187.

³ *Ibidem*, p. 187.

⁴ *Ibidem*.

moralei și cultului, astfel încât noua entitate propune un alt sistem teologic, configurat de altă autoritate eclesială.

Din punctul de vedere al misiologiei ortodoxe, Biserica cea Una se impune ca termen de raportare, astfel că, printr-un raționament rigorist, orice altă denominațiune întrunește condițiile necesare și suficiente (contestarea și segregarea) pentru a fi catalogată drept sectă, mai puțin, evident, romano-catolicismul și ramificațiile sale unitate.

În lumea occidentală însă, admitându-se modul de generare al unei secte descris mai sus, apare problema reperului, a Bisericii Una, relativismul rezultat degenerând, nu de puține ori, în subiectivism.

De aceea, precum și pentru că, în sine, termenul incumbă un negativism incompatibil cu viziunea contemporană asupra libertății de conștiință și drepturilor omului, secta, respectiv grupul confesional suspect de această catalogare, se definește prin consens. Cu cât consensul este mai larg, cu atât grupul respectiv are șanse mai mari de a fi catalogat drept sectar.

- Astfel, în SUA, influentele cercuri neoprotestante au reușit să generalizeze catalogarea ca sectă a “Bisericii Reunificării Creștine Universale” (SUN MYUNG MOON). Se acționează similar în cazul “Martorilor lui Iehova”, nelipsind tentative identice în cazul “Bisericii lui Isus Hristos a sfinților zilelor din urmă” (mormonii), aceștia din urmă fiind însă o denominațiune cu o influență pregnantă, comparabilă cu cea a anturajelor baptiste, ceea ce, credem, va invalida acest demers.

- Subiectivismul în definirea unui grup confesional drept sectă îmbracă, uneori, forme aberante. Astfel, organizația transnațională de factură anabaptistă “CHURCH OF CHRIST”, considerându-se expresia unică a Bisericii, cataloghează Biserica Ortodoxă ca “sectă”, “anul înființării fixat la 325 d.Hr., odată cu Conciliul de la Niceea!

În țara noastră, din fericire, lucrurile sunt mult mai clare. În conștiința opiniei publice, doar romano-catolicismul, uniții și cele patru fracțiuni protestante autohtone (evangelici CA, evanghelici SP, calvini și unitarieni) nu capătă valențe sectare. Inclusiv cele patru Uniuni neoprotestante tradiționale (baptiști, penticostali, CDE, AZS) sunt astfel cunoscute - termenul generic de “pocăiți” fiind mai mult o echivalare populară a sectei - în pofida eforturilor, nu puține, de a surclasa această apreciere și chiar a faptului că, fiecare din cele patru, posedă statutul legal de cult.

Pe de altă parte, exigențele impuse de procesul de integrare euro-atlantică, reclamă o abordare nuanțată a problemei, imperativ întregit de contextul deschiderii spre ecumenism.

Cultivarea fobiilor neoprotestante nu este de actualitate și în interes național. Radicalismul în această privință este dăunător, până la urmă, intereselor și imaginii Bisericii și Statului român.

Acest lucru nu înseamnă însă, nici pe departe abdicarea de la imperativele misiunii ortodoxe girate de Biserica Română. Dacă statul nu se poate, obiectiv, implica în controlarea prozelitismului, Biserica este în măsură să o facă.

Vom prefera deci, să folosim termenul de “sectă” în cât mai puține situații posibil. Nu pentru dimensiunea sa peiorativă, ci pentru considerentul că sintagma “grup confesional” nu poate, în nici un caz, să împietzeze asupra procesului de cunoaștere, controlare și limitare a acțiunilor prozelitiste.

1.4. Extinderea sectelor contemporane

În România contemporană, sectele de factură creștină (inclusiv cele pretins creștine), îmbracă două mari categorii de forme, respectiv:

- grupuri confesionale controlate de o autoritate administrativ-confesională (de tipul “Uniunii”) cu ramificații organizatorice în teritoriu și care întrețin relații doar de parteneriat (excluzându-se subordonarea) cu entități similare din exterior;
- grupuri confesionale subordonate unor centrale externe, controlate și finanțate de acestea, organizate sub forma unor asociații și/sau fundații.

Întrucât grupurile confesionale subordonate unei “Uniuni”, cu statut legal de cult, sunt în general bine cunoscute, studiate, ne vom referi prioritar la cele din a doua categorie, mai ales că, în majoritate, acestea au fost înființate începând cu anul 1990.

Vom porni în demersul nostru analitic de la constatarea că grupurile confesionale de inspirație externă, indiferent de structura și particularitățile doctrinei, de la cele clasice neoprotestante până la entitățile pseudocreștine de factură orientalistă, sunt reprezentanțe autohtone ale unor centrale externe cu interese de extindere.

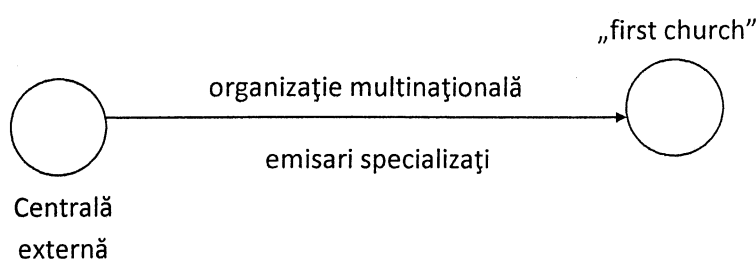
La baza apariției și dezvoltării acestor grupuri stau acțiunile unor emisari specializați în operațiuni de expansiune, cu mandate exhaustive în privința implantării intereselor confesionale ale unor centrale externe date.

Cadrul de acțiune al acestor emisari îl reprezintă organizația multinațională, în fapt o persoană juridică externă, cu ramificații și aplicații din cele mai diverse.

O centrală confesională externă generează puncte de sprijin, prin intermediul uneia sau mai multor organizații multinaționale, rezultând o structură piramidală, riguros eșalonată și ierarhizată, aflată sub controlul doctrinar și financiar-material al forului extern.

Distingem mai multe etape în cadrul acestui mecanism de generare a unor noi entități confesionale.

O primă etapă o reprezintă implantarea primului punct de sprijin autohton, a comunității incipiente, a acelei “first church” asupra căreia se insistă în mediile baptiste. Schematic, situația se sintetizează astfel:

Apariția primului nucleu obedient al unei centrale externe este, de multe ori, rodul unei conceptualizări și a unei gândiri cu valențe strategice. Procedând la evaluarea situațiilor concrete din țara noastră, pe întreg intervalul de timp ulterior anului 1990, reținem ca relevante următoarele repere ce caracterizează implementarea unei așa-zese “first-church”:

- Sunt considerate ca “favorabile” zonele urbane cu tradiție neoprotestantă, caracterizate de diversitatea etnică, culturală și religioasă, cu un grad înalt de industrializare și educație, de preferință din Transilvania, Banat și Crișana. Aceste areale au constituit primul “eșalon” al operațiunilor de penetrare derulate după 1990, indiferent de particularitățile doctrinare ale centralei externe implicate;

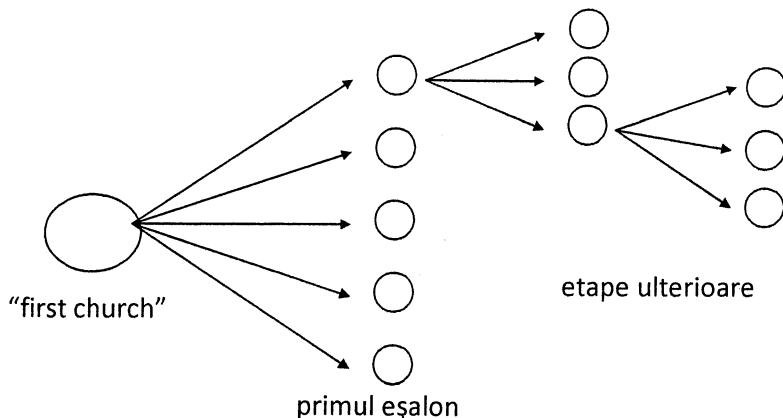
- Un interes imediat inferior este acordat zonelor marcate de diversitate etnică și confesională, de preferință în centrele industriale ce resimt dificultățile perioadei de tranziție;

- Al treilea eșalon îl reprezintă zonele suburbane și rurale, în special din celelalte provincii istorice, aprioric calificate ca refractare unor operațiuni de prozelitism.

După consolidarea primului punct local de sprijin, urmează procesul de multiplicare - și el pe criterii bine definite - însoțit de aportul financiar și uman din exterior ce se impune.

Procesul de multiplicare conduce la structurarea unei rețele de comunități - minicopie a rețelei-mamă, cu mecanisme proprii de funcționare și administrare.

Schematic, avem următoarea configurație, punctând că, în general, fiecare nou punct de sprijin se multiplică la rândul său pe un areal geografic distinct:

Vom aborda, în continuare, particularitățile organizatorice și funcționale ale comunității de factură neoprotestantă de inspirație externă, exemplul cel mai tipic pentru problematica prozelitismului contemporan.

Comunitatea locală

După cum am arătat anterior, primul punct de sprijin al unei organizații confesionale multinaționale se înființează în urma unei decizii cu conotații și valențe strategice, vizându-se optimizarea procesului de implementare, consolidare organizatorică și, ulterior, de multiplicare.

- Un exemplu în acest sens este Conferința “Gebet, Glaube, Gemeindebau” - GGG, derulată în Berlinul Occidental, în toamna anului 1990, la sediul comunității postcharismatice “Gemeinde auf de Weg”, condusă de Wolfhardt Margies. Participanții, lideri charismatici și postcharismatici occidentali, au analizat modul în care organizațiile de expansiune controlate vor acționa în statele foste socialiste, pe termen scurt și mediu. S-a decis, astfel, direcționarea spre țara noastră a organizației power-evangelism “Christus fur alle Nationen” din Frankfurt pe Me, înființată și condusă de germanul Reinhardt Bonnke, până atunci implicat în acțiuni de extindere și prozelitism în Africa. Conclavul de la Berlin a decis conjugarea acțiunilor cercurilor post charismatice germane în jurul lui HERMANN MAIER, emisarul și mandatarul lui REINHARDT BONNKE. Pe baza concursului substanțial a circa 30 de organizații de extindere, reflectat într-un consistent sprijin financiar, material și uman, rețeaua autohtonă a organizației germane s-a extins

rapid, pe direcțiile aprioric stabilite: Ardeal-Banat-Crișana-municipiul București - celelalte provincii istorice.⁵

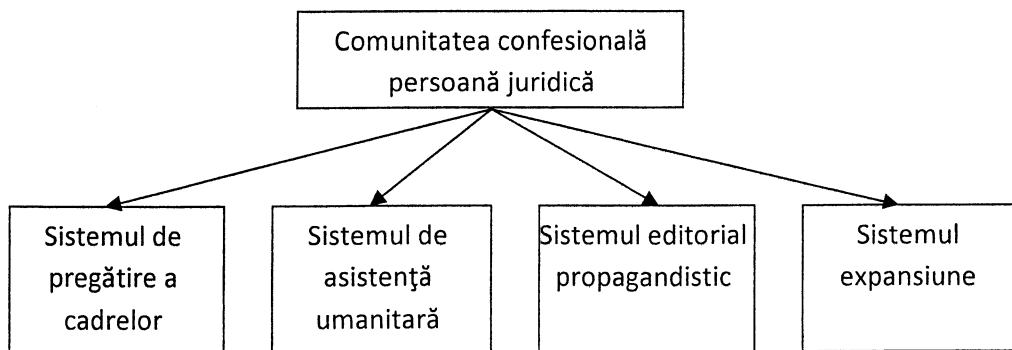
Decisivă pentru succesul operațiunii de înființare a unei “first church” este abilitatea emisarului ce acționează în teren și preia conducerea nucleului incipient.

- În general, emisarii direcționați spre România sunt puși în temă cu particularitățile socio-economice și confesionale din zonă. De la început, aceștia se apropie de grupurile neoprotestante, de unde își vor racola primii colaboratori și adepți. Evident, emisarii licitează similitudini doctrinare, fiind prudenți în a-și etala, din start, formulele ideologice atipice. Mediile neoprotestante autohtone sunt considerate conservatoare de către occidentali, reticente la tonurile cu caracter de noutate, atât din punct de vedere doctrinar, cât și al manifestărilor exterioare în cult. În orice caz, implementarea “noutăților” nu se va face decât gradual și numai după ce personalitatea liderului se va fi impus aderenților.

- Pe fond, emisarii neoprotestanți occidentali, unii abili și experimentați, instruiți în instituții specializate, mizează doar pe idei vagi și contrafăcute despre ortodoxie. Dogmatic, cunoștințele acestora sunt limitate la un minim fond comun (Sf. Treime, câteva detalii hristologice), iar liturgic aproape nule. Persistă acea mentalitate sinistră a “formelor și ritualurilor” ortodoxe, fără o înțelegere corespunzătoare a marilor adevăruri ale Bisericii.

Dobândind personalitate juridică - sub formă de asociație și/sau fundație, activitățile grupului confesional devin publice, deschise, instituționalizându-se astfel activitățile de prozelitism. Infrastructura acestor persoane juridice se diversifică treptat, devenind, nu rareori, complexă, subsistemele organizatorice și funcționale tinzând să asimileze integral oportunitățile de acțiune și relaționare cu mediile vizate pentru penetrare în scop de extindere.

Schematic, direcțiile de acțiune prozelitistă vizate prin înființarea de subsisteme organizatorice și funcționale se pot reprezenta astfel:

⁵ Adolf Novak, *Mișcarea Carismatică*, Editura Lumina Lumii, Korntal, 1997, p. 23.

* Subsistemul de pregătire a cadrelor, se instituționalizează odată cu consolidarea organizatorică a comunităților confesionale. El nu îmbracă forme oficiale, organizațiile multinaționale coordonatoare nefiind, în majoritatea cazurilor, interesate de recunoașterea acestor structuri de către autorităților române. Sub titulaturi precum: “**Școala Biblică Superioară**”, “**Institutul Biblic**”, “**Școala Slujirii**”, “**Seminarul Biblic**” ș.a., subsistemele în cauză pregătesc, prin cursuri cu durata de 1 - 4 ani, cadre proprii, provenite din rândul aderenților autohtoni, anume selecționați pentru instruire, în perspectiva accederii la funcții decizionale în plan confesional, administrativ și de extindere. Din rândul acestor absolvenți provin pastorii și diaconii (în comunitățile unde această din urmă categorie este acceptată și funcțională - n.n.), care preiau operațiunile de prozelitism girate de așa-numita “first church” și își asumă conducerea nucleelor astfel înființate.

Procesul de selecție (care presupune sau nu un examen de admitere - n.n.) are în vedere un minim de cunoștințe specifice și un anumit nivel de apreciere în anturajul aderenților, dar mai ales, fidelitatea probată și atașamentul față de emisarul străin.

- Subsistemul de asistență umanitară, însoțește aproape organic consolidarea, dezvoltarea și funcționarea unei “**first church**”, fiind preluat inclusiv de nucleele obediente acesteia. În fond, subsistemul în cauză nu este altceva decât o pârghe uzitată în operațiunile de prozelitism, dar și un instrument de asigurare a imaginii, impactului public și mediatic.

Uneori, comunitatea “**first church**” folosește o structură asociativă anume creată, însă înființarea unei noi entități nu este obligatorie, statutul persoanei juridice în cauză putând îngloba și astfel de activități.

Direcțiile prioritare ale acțiunii umanitare în scop imagologic și de prozelitism se pot grupa astfel:

- specularea în interes propriu a unor situații punctuale de precaritate materială extremă, procedură întregită de supralicitarea intervenției “salvatoare” a cadrelor grupului confesional;
- specularea dificultăților socio-economice a unor medii și/sau segmente socio-profesionale sau etnice, intervenția umanitară pretinzând asistarea acestora, echivalând cu o operațiune în forță de consolidare în zonă;
- specularea precarității materiale în funcționarea unor instituții de stat din domeniile sănătății, asistenței sociale și copiilor instituționalizați.

Pe baza acestor direcții de acțiune, prozelitismul capătă valențe pretins sociale, umanitare, demersuri ce vor să eclipseze orice altă acțiune similară. Se ridică firesc întrebarea: Există, și dacă există, cât de importantă este utilitatea socială a acestor acțiuni?

Un răspuns în termeni categorici este dificil de formulat. Pe anumite situații concrete, nu putem nega această utilitate socială, atâta vreme cât intervenția externă a soluționat problematici și situații punctuale. În fond, pentru numeroși indivizi, aderarea la o sectă dată și includerea în programele umanitare ale acesteia, a însemnat o nesperată salvare de la marginalizarea și pauperizarea totală.

Pe de altă parte, unele instituții de stat au avut de câștigat, funcțional, atâta timp cât disfuncțiile obiective din procesul investițional au fost compensate prin intervenția umanitară. Cert este că, persistența acestor probleme în instituțiile de stat și permanentizarea segmentelor sociale pauperizate, va lăsa loc utilității sociale a acestor categorii de activități, chiar dacă prețul plătit este lărgirea ariei de cuprindere și acțiune a sectelor în cauză.

La fel de adevărat este că, în numeroase situații, intervenția umanitară externă este doar declarativă, de factură imagologică, fără repercusiuni concrete.

- Mediile pauperizate ale Țiganilor sunt vizate prioritar în aceste acțiuni, cu toate că doar rareori aceștia se convertesc mai mult decât declarativ. Impactul acțiunii umanitare în aceste medii este garantat, servind autoligitimării precum și solicitării și obținerii de fonduri externe.

* Subsistemul editorial-propagandistic este unul determinant în economia activităților de ansamblu a unei "first church", concentrând întregul aparat și totalitatea mijloacelor materiale de extindere. Până la un punct, fiecare aderent este asimilat unui cadru de expansiune, fiind integrat în "echipa" ce acționează efectiv în teren. Există însă și un corp special de cadre, anume pregătite, ce coordonează și organizează aceste activități, în principiu, sub una din următoarele formule:

- acțiunea propagandistică prin concerte, spectacole și discursuri susținute în locuri publice și/sau spații închiriate, categorie de acțiuni însoțită de difuzarea de materiale doctrinare, cu caracter larg și ofensiv;
- acțiunea propagandistică circumscrisă unor campanii organizate, legate predilect de prezența unui emisar străin marcant, derulată în spații închiriate (cinematografe, săli de spectacole, case de cultură), pe parcursul mai multor zile, incluzând difuzarea de filme și materiale propagandistice;

- acțiunea propagandistică spontană, derulată individual, prin exploatarea anturajului fiecărui aderent.

În toate aceste cazuri, aportul materialelor propagandistice este tratat de pe poziții prioritare de către organizatori. Comunitățile “first church” dispun de capacități proprii de editare și tipărire a materialelor propagandistice, deservite de autohtoni retribuiți în acest scop. În general, acestea urmează liniile directe trasate de puternica editură germană “Gute Botschaft Verlag” din Dillenburg, care, deși de factură CDE, se constituie în model, inclusiv pentru comunitățile “first church” post charismatice.

Aparatul propagandistic uzitat include, în situații punctuale, casete audio-video, CD-uri, proiecții de diapozitive și cu caracter de noutate, posturi locale de radio.

În general, doar casetele audio sunt procesate și distribuite de comunitățile “first church” autohtone, restul palierelor propagandistice fiind materializabile doar cu concursul structurilor externe coordonatoare. Dacă proiecțiile de diapozitive constituie o pârgie propagandistică tot mai puțin folosită (“Fotodrama creației” a lui C.T. Russel este, deja, istoric - n.n.), practic fiecare organizație multinațională dispune de propria structură audio-video, studiouri bine dotate și utilizate. Posturile locale de radio, sunt, deja, o constantă în Occident, de pildă, numai organizația power-evangelism “FOCUS ON THE FAMILY” controlând circa 1.300 astfel de stații.⁶ Acest tip de acțiune propagandistică se află în România, în faza de coagulare, întrucât Radio “Vocea Speranței” este un element de infrastructură al Uniunii AZS, Radio “Vocea Evangheliei” este controlată de mai multe centrale de factură baptistă și CDE occidentale, în timp ce stațiile locale, puse în slujba unei anumite organizații multinaționale sunt, totuși, rare, izolate.

- Subsistemul de expansiune reunește structurile, programele, proiectele și inițiativele de penetrare a unor zone, locuri și medii sociale, mijloacele, metodele și resursele disponibile în acest scop.

În nici un caz, comunitatea “first church”, oricare ar fi stadiul de consolidare atins, nu este absolut autonomă în gestionarea acestui subsistem - structura în funcționarea căreia se resimte cel mai pregnant influența organizației coordonatoare. În plus, în Occident funcționează organizații, care din start, nu își propun obiective confesionale proprii, optând pentru alimentarea și direcționarea unor subsisteme de expansiune deja constituite.⁷

⁶ *Ibidem*, p. 27.

⁷ Wolfgang Buhne, *Jocul cu focul*, trad. rom. Olimpiu Cosma, Editura Agape, Făgăraș, 1995, p. 43.

- Se remarcă astfel organizația postcharismatică “YOUTH WITH A MISSION” - YWAM, de factură postcharismatică. Implicată și în organizarea cercurilor catolico-charismatice occidentale, YWAM acționează printr-un corp bine constituit de cadre, atașate unor comunități “first church”, indiferent de specificul doctrinar al acestora, de la nuclee de factură baptistă și CDE până la entități charismatice și power-evangelism. Specific organizației YWAM este acțiunea de deturnare a nucleelor deja coagulate spre power-evangelism și manifestările exterioare specifice acesteia (charisme atipice, folosirea muzicii rock - n.n.), proces gradual, ce se inițiază prin tatonarea modalităților optime de implementare a glosolaliei în mediile care o refuză.

Intervențiile unor organizații multinaționale în scopul susținerii subsistemelor autohtone locale de expansiune pot îmbrăca și următoarele forme:

- acordarea de sprijin material, financiar și uman pentru inițierea și derularea unor acțiuni concrete;
- acordarea de resurse materiale (cunoscutele “ajutoare” - n.n.) pentru demararea de campanii propagandistice de facilitare a prozelitismului;
- organizarea unor acțiuni de anvergură, de sensibilizare a opiniei publice;
- acordarea de resurse pentru achiziții de fonduri fixe - imobile, autoturisme, aparatură și materiale propagandistice.

1.5.Tentația clasificărilor

În domeniul nostru, orice încercare de clasificare sistematică este binevenită. O clasificare ne poate fixa termenii necesari pentru orice demers analitic, ne poate localiza cu precizie încercarea de evaluare și comensurare.

Totuși, fie și numai pentru grupurile confesionale de factură creștină, demersul nu este unul facil, ci dimpotrivă, ridică o serie de probleme, vom vedea, dificil de depășit.

De fapt, până în anul 1989, această problemă a avut doar o importanță teoretică, fără repercusiuni imediate, astfel că s-a dovedit operabilă formula, oarecum clasică a cultelor neoprotestante, respectiv bapțiști, penticostali, creștini după evanghelie și adventiști de ziua a șaptea. “Martorii lui Iehova” constituiau, evident un grup aparte, locul lor fiind greu de fixat în acest cadru, dar, în condițiile de dinainte de 1989, problema era efectiv una minoră.

După 1990, în condițiile “învaziei” grupărilor post-neoprotestante, a început să se facă resimțită nevoia unor clasificări, altele decât “cultele neoprotestante”, reperele doctrinare propuse fiind incompatibile cu această delimitare.

Sesizând cu promptitudine importanța problemei pr. dr. PETRU I. DAVID ne propune o variantă de sistematizare⁸, ce prezintă avantajul integrării globale a tuturor grupărilor religioase sectare active în țara noastră. Astfel, în viziunea lui P.I. DAVID, avem următoarea formulă de clasificare:

- * “Culte neoprotestante” (baptiști, penticostali, AZS, CDE);
- * “Secte creștine contestatare și disidente” (advențiști, reformiști, “martorii lui Iehova”, nazarineni, betaniști - ultimele două grupări extrem de slab reprezentate în țara noastră);
- * “Secte mistice slave”;
- * “mișcări și organizații spiritiste”;
- * “Grupări ocultiste indiene”;
- * “Grupări mistice arabo-persane”;
- * “Grupări ocultiste asiatice”;
- * “Grupări specifice Lumii Noi” (scientologia, “mormonii”, “copiii lui Dumnezeu”, Ananda-Marga);
- * “Secte terorist-ucigașe”.

Se impun următoarele observații:

spectrul extrem de larg și diferențele uriașe dintre grupările supuse clasificării, este în măsură să impună caracterul general al categoriilor folosite;

- categorii precum “sectele terorist-ucigașe” și “sectele mistice slave” nu sunt operaționale în România contemporană, având doar valoare teoretică;

- “Mormonii” și “Copiii lui Dumnezeu”, sunt, mai degrabă, integrabili în categoria “secte creștine contestatare și disidente”, alături de “martorii lui Iehova”;

- Din motive evidente, ținând de cadrul general de clasificare adoptat, grupările de factură creștină sunt abordate dintr-o perspectivă ce nu permite delimitarea riguroasă a acestora;

O altă variantă de clasificare ne propune pr. dr. Gheorghe Petraru⁹, citându-l pe autorul britanic Bryan Wilson.

⁸ Petru I. David, *Sectologie sau Apărarea Dreptei Credințe*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 1999, p. 24.

⁹ Gheorghe Petraru, *op. cit.*, p.215-220.

- *“Tipul conversionist”*, respectiv “sectele marcate de o viziune dualistă, maniheică despre lume”, care se autopropun drept “singura alternativă a mântuirii”. În această categorie ar intra baptismul, grupări de factură CDE (“darbyștii”, “frații din Plymouth”), metodiștii, penticostalii;

- *“Tipul revoluționar”*, în speță “sectele eshatologice care așteaptă intervenția directă a lui Dumnezeu, spre a instaura o împărăție teocratică prin membrii sectei respective”, respectiv “Martorii lui Iehova”, mișcările de factură AZS, “mormonii”;

- *“Tipul introvertit”*, adică “sectele care consideră că singura modalitate de a împlini legea evanghelică este retragerea din lume”. Această viziune ar permite gruparea în categoria în cauză a unor entități precum: anabaptiștii, “hernhuttienii” (“frații din Hernhutt” - n.n.), quakerii;

- *“Tipul manipulativ”*, adică secte “moniste, panteiste”, ce nu revendică o filiație iudeo-creștină;

- *„Tipul reformist”*, respectiv grupările ce “propun o schimbare radicală a structurii lumii și societății pe baza unor principii mai curând idealiste, nerealiste”, fiind nominalizați quakerii, “martorii lui Iehova”, fracțiunile mileniste în general.

- *“Tipul utopic”*, care “este ilustrat de acele secte religioase ce își propun să construiască o lume nouă după o formulă comunitară locală, specifică”, categorie atestată de menoniti, “frații moravi”, “tolstoeni”(?! n.n.).

Este, fără îndoială, o clasificare valoroasă, cu repere pertinente, de maximă generalitate. Cu toate acestea, se impun o serie de observații:

- *“Tipul conversionist”* ne propune ca reper viziunea maniheistă asupra lumii, tratată prin prisma individualismului soteriologic, reunind secte de opțiune “paternalistă”, cu prozelitism activ, circumscris unor mișcări de “trezire”. Am îndrăzni să remarcăm, cu franchețe, faptul că acest criteriu nu este practic și teoretic operațional. Referențialele indicate (individualism soteriologic, “răutatea lumii”, paternalismul) definesc un spectru neoprotestant suficient de larg pentru a-l invalida. Lumea este “rea” practic pentru toate sectele creștine, a căror doctrină - pierzându-se viziunea comunitară asupra Bisericii - este calată pe individualismul soteriologic.

- *“Tipul revoluționar”*, reunind grupările cu vocație “teocratică”, este un criteriu valid. În adevăr, viziunea “teocratică” conferă omogenitate tuturor grupărilor hiliaste. Din păcate, acest criteriu, astfel conceput, interferează, cel puțin până la un punct, cu tipul “reformist”, astfel că sintetizarea celor două categorii într-o unică tipologie, de genul “tip teocratic”, le-ar valida integral și simultan.

- “*Tipul introvertit*” se constituie într-un criteriu valoros, valid, chiar dacă se manifestă oarecum izolat, pe scară restrânsă. Din păcate, și acest criteriu nu este omogen, interferând cu “*Tipul utopic*”, caracterizat de aceleași elemente. O sinteză de genul “tip izolaționist”, desemnând sectele ce-și coagulează comunități autarhice, cu restrângere la minim a contactelor cu societatea, cum ar fi, credem, o soluție practică.

- “*Tipul manipulativ*”, circumscris grupărilor oerionaliste, este judicios definit, dar multe prea larg, nepermițând decelarea unor categorii distincte de grupări.

Clasificarea autorului britanic are la bază - observăm - cuantificarea socială a acțiunii sectare, folosirea unor criterii de ordin sociologic pentru delimitarea acestora. Este un punct de vedere care ne permite să reflectăm la valoarea criteriilor generale de factură psiho-sociologică în tratarea problematicii sectelor, aspect asupra căruia vom reveni ulterior.

În fond, o tipologie ca cea propusă de autorul britanic, cu “tipul izolaționist”, “tipul teocratic” și “tipul manipulativ”, are valoare intrinsecă și ne conferă o perspectivă utilă de studiu și analiză.

Ne vom propune, în continuare, folosirea criteriului doctrinar pentru configurarea unei variante de tipologie a grupărilor confesionale de inspirație creștină. De ce anume recurgem la referențialul doctrinei? Răspunsul ține de dimensiunea pragmatică a problemei, de tratarea de pe poziții exploratorii a oricărei tematici, direcție analitică pe care ne-am propus-o aprioric.

Vom defini, deci, categoriile respective, procedură urmată de explicitarea poziției adoptate:

* *Grupări neoprotestante tradiționale*, respectiv bapțiști, penticostali, CDE, “tudoriști” (Actualmente Biserica Evanghelică Română), dar și bapțiști-calvini, anabapțiști (menoniți - n.n.), metodști, grupări de factură CDE (“frații din Plymouth”, darby”-ști, “chretien”-ii francezi și elvețieni, “creștinii liberi” germani, “frații din Hernhutt”). Filiația acestor grupări este în mare parte comună, iar afinitățile doctrinare considerabile, excluzând, desigur, penticostalii. De ce l-am introdus totuși aici? Penticostalii români, în pofida “pietrei de poticnire” reprezentată de glosolalie, formează un front comun cu baptismul și grupările CDE, oficializat ca atare prin înființarea “Alianței Evanghelice”. Deși penticostalii, într-o viziune globală, aparțin altei tipologii, după cum vom vedea, considerăm că, în condițiile țării noastre, includerea lor în rândul “neoprotestantismului tradițional” este o opțiune justificată, argumentul componenței “Alianței Evanghelice” fiind decisiv. În Apus însă, penticostalii nu sunt cooptați

în structurile similare “Alianței”, glosolalia fiind principalul, dacă nu singurul motiv realmente relevant.

* *Grupări neoprotestante hiliaste*, respectiv adventiștii de ziua a șaptea, adventiștii reformiști, adventiștii protestanți (care țin duminica - n.n.), mișcarea “Odihna de Sabat”. Avem în vedere criteriul decisiv al accentuării dimensiunii eshatologice a doctrinei și calculele mileniste, coroborat cu o anumită tendință iudaizantă (“regulamentul alimentar”) specifică fracțiunilor de tip AZS. Am preferat o categorie distinctă pentru aceste fracțiuni - deși ar exista justificarea pentru includerea lor în categoria “neoprotestantismului tradițional” - întrucât, funcțional, nu există în țara noastră punți de legătură consistente între anturajele AZS și celelalte trei Uniuni neoprotestante. Oricum, Uniunea AZS are o strategie proprie de acțiune, mijloacele proprii de lucru, astfel că în pofida tradiției, optăm pentru disjungerea descrisă anterior.

* *Grupări pseudocreștine*, care își clamează statutul creștin, dar care, doctrinar, nu urmează criteriul minimal al Consiliului Ecumenic - dogma Sfintei Treimi. Este vorba de grupări precum “Martorii lui Iehova”, “Biserica lui Isus Cristos și Sfinților Zielor din Urmă”, fracțiunile sabeliene (modaliste) contemporane, entitățile aeriene și pneumatomahe circumscrise unor organizații multinaționale, mișcările perfecționiste ș.a. Neacceptarea învățăturii despre Sf. Treime constituie, considerăm, un criteriu decisiv, marcant, care ne permite o localizare precisă, chiar dacă grupările indicate sunt distincte, cu particularități numeroase și variate.

* *Grupări neopenticostale*, categorie ce se distinge cu claritate, pe baza criteriului reprezentat de charismele atipice și glosolalia generalizată. Prezintă doar sporadic în România dinainte de 1990, această categorie de secte constituie astăzi vârful de lance al mișcărilor occidentale de “trezire”, pe plan mondial reprezentând din punct de vedere numeric a doua mare grupare creștină după romano-catolicism. Termenul nostru desemnează acele mișcări glosolalice ce succed penticostalismului tradițional, în forme organizatorice, doctrinare, morale și ritualice specifice. La rigoare, distingem următoarele subcategorii:

– *mișcarea charismatică*, fracțiunea neopenticostală a anilor '60, ce a propus, a consacrat și a generalizat charisme precum: proorociile, vindecările, miracolele, cântatul în limbi, glosolalia permanentă în cult, a inclus în “serviciul de laudă” rock-ul și, net distinctiv față de penticostalismul tradițional, a manifestat înclinații ecumenice, reflectate de apariția și dezvoltarea mișcărilor charismatice de tip compozit, respectiv: catolico-

charismatică, anglicano-charismatică, luterano-charismatică, modalisto-charismatică și perfecționisto-charismatică;

- *mișcarea power-evangelism*, mișcarea neopenticostală a anilor '80, ce a accentuat și mai mult specificul charismatic, fără tendințe ecumenice, lărgind și mai mult aria charismelor atipice: “odihna cu Duhul”, “beția cu Duh Sfânt” ș.a., coagulând comunități confesionale întregite de societăți comerciale adiacente, edituri și instituții de pregătire a cadrelor, generalizând curentul moral al “Evangheliei Prosperității” și manifestând intoleranță în raporturile cu celelalte denominațiuni;

- *mișcarea “Toronto Blessing”*, specifică anilor '90, extremistă atât timp cât admite, ca “daruri ale Duhului Sfânt”, manifestări precum imitarea animalelor, răcnetul, tipătul, rostogolirea, charisme “împărtășite” la suflatul în microfon sau fluturarea hainei liderului - charismat;

- *mișcarea “Pensacola”*, de dată recentă, care marchează o tendință de renunțare la charismele atipice și o revenire treptată la glosolia penticostală tradițională, manifestată însă în forme proprii de comunitate, ce includ: săli de jocuri de noroc, piscine, săli de sport, toate anexe ale spațiului confesional.

- *Grupări pseudocreștine sincretiste*, respectiv “Biserica Reunificării Creștine Universale:”, “Copiii lui Dumnezeu”, dar și Sahaja Yoga”, Mișcarea de Integrare Spirituală în Absolut” - MISA, “Elta Universitate”, toate pretins și autodeclarat creștine, dar și profund tributare marilor religii asiatice, cu o doctrină denaturată, alterală de orientalism.

Am propus deci, o posibilă clasificare a sectelor pe baza criteriului doctrinar. Sigur, reperele indicate sunt discutabile, subiective, însă au, cel puțin în deziderat, intenția de a constitui un cadru minimal de raportare la realitatea și diversitatea grupărilor confesionale contemporane din țara noastră.

1.6. Caracteristici și invarianți

Fără îndoială, comunitatea sectară își dezvoltă propriile particularități - și nu numai doctrinare, morale și de cult - constituindu-se într-un grup social de multe ori atipic sau, în orice caz, prezentând note distinctive care îl individualizează față de restul societății.

Analizând aceste particularități, sociologul Constantin Cuciuc, indică 10 și dezvoltă o serie de astfel de particularități:

- “disidența”, reflectată în plan doctrinar față de Biserică, dar și în plan social-politic, față de stat și instituțiile acestuia;
- “adeziunea voluntară a membrilor la sectă”;
- “marea coeziune de grup”;
- “tendința de izolare”;
- “elitismul”, manifestat față de restul societății și grupurilor sociale și confesionale.

În general, invarianții indicați sunt judicios formulați, fiind reflectați de realitatea acestor grupări.

Totuși, se impun o serie de observații:

- “Disidența” este un invariant înglobat chiar în procesul de secesionare ce a condus la apariția oricărui astfel de grup confesional, fiind astfel, mai degrabă, o caracteristică “istorică”, dacă o putem numi așa. Postulând drept caracteristică disidența atunci când vorbim despre secte, riscăm să comitem un pleonasm, orice grup confesional sector fiind, la origini și în funcționare, o disidență. Totuși, criteriul este valid, mai ales că, astfel formulat, ne obligă la analizarea filiației, a liniei de evoluție (mai corect de involuție creștină - n.n.), ce a condus la coagularea unui grup confesional contemporan.

- “*Adeziunea voluntară a mediilor de sectă*” este un criteriu pertinent și valoros, cu amendamentul că, aproape fără excepție, pentru urmașii primei generații cooptate, această “adeziune voluntară” este discutabilă.

- “*Tendința de izolare*” este și ea discutabilă pentru grupurile confesionale care își fac din prozelitism și extindere, principala rațiune a existenței. În fapt, de izolare autentică, se poate vorbi în foarte puține cazuri.

- În fine, “*marea coeziune de grup*” și “elitismul” sunt invarianți riguros fixați, autorul citat dând dovadă de o bună cunoaștere a problematicilor în discuție.

Vom trece în continuare, la indicarea unor categorii de invarianți desprinși din realitatea peisajului confesional din România contemporană, respectând integral semnificația acestei categorii, respectiv generalitatea:

¹⁰ Constantin Cuciuc, *Religii noi în România*, Editura Gnosis, București, 1996, p 35-42.

- Mentalitatea universalistă, prezentă în totalitatea grupurilor confesionale din atenția noastră, chiar dacă sub forme distincte și cu nivele de pregnanță și radicalism diferite. Universalismul rezultă din suma unui conglomerat de factori generatori: lipsa unei reale istorii autohtone, originile străine, inspirația și modelele externe, dependența materială și doctrinată față de organizațiile străine coordonatoare, prestația interesată a emisarilor străini, toți aceștia conducând la această realitate indubitabilă.

Nu trebuie să cădem în extrema de a considera populația sectară drept una antiromânească, antinațională, viziune aproape oficializată în altă perioadă, neproductivă mai ales pe plan extern și, oricum, departe de realitate.

Pe de altă parte, trebuie să punctăm că naționalismul românesc este aproape imposibil să conviețuiască alături de mentalitatea grupurilor confesionale în cauză.

În ce rezidă în fapt acest universalism?

Răspunsul este similar factorilor generatori, respectiv interacțiunea unor “detalii” precum: mimetismul dus până la extrem față de modelele străine, neglijarea valorilor autohtone de cultură și civilizație în raport cu cele externe, damnarea protocronismului, a militanților și formațiunilor politice naționaliste, a naționalismului ideologic, ignorarea creatorilor români.

Nu putem încheia analiza acestui invariant fără a consemna o situație atipică, dar pe undeva, relevantă. Este cazul “*Bisericii lui Isus Hristos a sfinților zilelor din urmă*” (mormonii). Aceștia, în punctul 12 al “Articolelor de Credință” stipulate de însași “profetul” Joseph Smith, punctează: “Noi credem că trebuie să ne supunem regilor, președinților, conducătorilor și magistraților, să respectăm, să onorăm și să sprijinim legile”, ceea ce se traduce prin angajament față de interesele statului american. Astfel, un mormon autohton, obedient și dependent de comunitatea sa, mai poate fi un naționalist român?... O situație oarecum similară se înregistrează în fracțiunile baptisme americane, puternic implicate politic, cu interese la vârful politicii americane. Pe de altă parte, “Secta lui MOON” este cun caz atipic, izolat. Doctrinar, aceasta postulează translarea cvasitotalității sentimentelor și angajamentelor naționale spre alt stat, în speță Coreea, “patria pe care fiecare trebuie să o iubească și să o apere”, pe considerentul că poporul coreean, trăitor pe un “pământ sfânt”, ar reprezenta noua “națiune aleasă”, din sânul căreia s-a născut “Noul Mesia” - SUN MYUNG MOON.

- Elitismul, extins și consacrat în grupurile confesionale pe care le analizăm, este un fenomen paradoxal și chiar șocant. Este însă o realitate, vizibilă și la cel mai umil aderent.

Factorul generator este de ordin doctrinar, mai precis soteriologic, respectiv “certitudinea mântuirii”, “siguranța salvării”, dobândită odată cu aderarea la grupul respectiv. Această temă doctrinară, în fapt o generalizare a tezei calvine privind “păstrarea în har a sfinților”, odată asumată și conștientizată, este în măsură - pe fondul reiterării sale repetate de la amvon - să marcheze profund personalitatea și comportamentul cotidian al persoanelor în cauză. Sărăcia, lipsa de instruire, precaritatea condițiilor de viață, toate acestea sunt surclasate de “certitudinea mântuirii”, de “chemarea superioară” a aderenților în cauză, pentru care orice altceva nu are decât valoare periferică.

Se produce, astfel, o răsturnare a câmpului axiologic al adepților, o unilateralizare a valorilor, “certitudinea mântuirii” devenind dominantă. Segmentele sociale generate pe această cale sunt elitiste în sensul propriu al termenului, se consideră superioare oricăror instanțe omenești, intangibile, alese de divinitate. Aderenții devin sfidători în măsura în care nu au interese de prozelitism, desfid persoanlitățile creatoare, cărora li se consideră superiori. Elitiștii sunt siguri în comportament, dezinvolți, ignoră sărăcia și greutățile vieții, aspecte altfel de lăudat în lipsa bulversării axiologice indicate mai sus.

- Coeziunea multinațională, respectiv unitatea de mentalitate, atitudine și axiologică între aderenții unui grup confesional dat, indiferent de originea etnică și de statul al cărei cetățeni sunt. Invariantul are la bază unitatea doctrinară, morală și de cult, spiritul de solidaritate generat de aceasta, care conferă o unitate aproape monilitică - “frații”. Până la un punct, această coeziune este firească. În fond, și noi simțim același sentiment de solidaritate față de frații noștri ortodocși. Însă, în cazul grupurilor confesionale sectare, este vorba de mult mai mult, solidaritatea depășind firescu, devenind obsesivă până la alterarea identității etnice. Excesul de “frățietate” îmbracă forme hilare, astfel că aderentul sectar este și se simte legat mult mai mult de un “frate” de culoare, decât să zicem, de un român, romano-catolic.

În fond, putem privi lucrurile în cadrul mai larg al oricărei entități multinaționale animate ideologic (Internaționala a III-a, de exemplu), coeziunea rezultată putând conduce până la înstrăinare și abandonarea reperelor etnice.

- Prozelitismul este un invariant pregnant și evident. Prozelitismul este expresia concretă a metabolismului oricărui grup confesional, rezultanta finală a funcționării acestuia. Nu putem concepe existența unui astfel de grup în afara prozelitismului. Indiferent de tacticile adoptate, de

principiile, metodele și mijloacele uzitate, prozelitismul este o constantă, un perpetuum mobile al grupurilor în cauză.

Toate energiile interne sunt subsumate expansiunii, în slujba acesteia se pun toate resursele proprii și cooptate din exterior, se uzează de toate pârghiile de influență, capacitate și înregimentare posibile, într-un cuvânt tot ce înseamnă acțiune publică se află în slujba prozelitismului.

Considerăm că cei patru invarianti abordați sunt necesari și suficienți. Universalismul, elitismul, coeziunea multinațională și prozelitismul sunt particulari, proprii grupurilor confesionale. Aceștia jalonează structurile sectare contemporane, le caracterizează fără echivoc prestațiile, le individualizează net față de Biserică, dând măsura fenomenului ca atare.

1.7. Statutul aderentului

Când am tratat invariantul elitismului sectar, am abordat, succint, câteva aspecte legate de alterarea personalității acestor categorii de adepți, de mutațiile de mentalitate cu care aceștia se confruntă.

Fără a cădea în capcana unei tratări psihologice, vom descrie câteva tipuri de comportament și atitudini specifice, utile din perspectiva înțelegerii mai judicioase a mentalității adepților grupărilor sectare:

* *Tipul fanatic*, radical și intratabil, categorie - poate paradoxal - slab prezentată în populația sectară autohtonă. De regulă, posedând o funcție decizională, deci retribuită, cointerestat financiar și material, tipul fanatic manifestă, pe lângă devotamentul exclusiv, ostilitate și intoleranță confesională, duse până la extrem. Este o personalitate total înregimentată, incapabilă să acționeze în alt cadru social, ce se poate rupe, fără rețineri, de familie, școală, anturaj. Este lipsit de atitudine și gândire critică, asumându-și fără echivoc comandamentele impuse.

* *Tipul moderat*, pentru care adeziunea la grupul confesional este indubitabilă, iar fidelitatea asigurată. Devotat intereselor comunității, fără a le neglija pe cele personale și familiale, face să coabiteze acțiunile în beneficiul și interesul grupului cu cele proprii. Fără accente extremiste, dar ferm în credința sa, este tipul activistului perfect, capabil să relaționeze în societate, să se integreze în anturaje laice, poziții din care poate promova interesele grupului.

* *Tipul conformist*, fără o implicare notabilă în acțiunile confesionale, se integrează însă în activitățile grupului. Mai puțin determinat și motivat, oarecum constrâns în acțiunile sale, nu excelează prin angajament, devoțiunea sa fiind pe măsură, deci limitată. Generalizează rutina și

obișnuința în comportamentul confesional, este capabil de gândire critică, își conștientizează, afirmă și susține interesele materiale, profesionale și familiale.

* *Tipul oportunist*, interesat doar de specularea în interes propriu a facilităților oferite de adeziunea la grup: accesul la beneficii financiare și materiale, oportunitățile de relaționare ș.a. Poate aborda un comportament ce mimează fanatismul, fiind preocupat să câștige bunăvoința și încrederea liderilor, ce-i pot asigura materializarea propriilor interese. Acțiunea sa confesională este doar declarativă motivată spiritual, iar angajamentul - contrafăcut. Încă răspândită, această categorie de aderenți nu este - după cum am putea crede - specifică României, în condițiile socio-economice cunoscute. Este, dacă vrem, un risc pe care și-l asumă orice grup confesional susținut logistic și finanțat din exterior.

Să examinăm, în continuare, și alte particularități circumscrise statutului aderentului.

Din start trebuie să precizăm - și s-a dovedit științific - că populația sectară este departe de a fi una patologică. Am comite o greșală însemnată dacă am trata-o din această perspectivă. Totuși, multe practici ale liderilor grupurilor confesionale sectare conduc la afectarea personalității aderenților, la afectarea capacității acestora de a gândi și a acționa liber, de a se relaționa și de acționa și în anturaje laice.

Iată câteva practici cu efect negativ asupra personalităților aderenților:

- Presionarea și condiționarea ideologică, bazată pe clamarea exclusivității și certitudinilor soteriologice, ceea ce poate conduce la un fel aparte de dependență, dealtfel vizată aprioric de lideri.
- Condiționarea materială, o punere în dependență clasică, imposibil de evitat pentru aderenții lipsiți de alte posibilități. Manifestată pe scară relativ extinsă, folosită de multe ori cu cinism de către liderii interesați, condiționarea materială se regăsește în majoritatea grupurilor confesionale inspirate și finanțate din exterior.
- Incitarea la abandon școlar și familial, formă atipică, restrânsă, dar rezentă însă în anumite comunități, este expresia ultimă a presiunilor ideologice, a exclusivismului și unilateralismului soteriologic; deși extremiste, aceste situații pot deveni mai răspândite în condiții conjuncturale proplice.

Vom încheia aici această categorie de considerații, cu mențiunea că, o abordare sociologică riguroasă a problemei, cu metode științifice de investigare, va putea releva aspecte importante asupra problemei.

1.8 .Strategii de prozelitism. Principii și factori favorizanți

Prozelitismul, după cum am văzut anterior, este principala caracteristică a grupurilor confesionale sectare. Am arătat, de asemenea, faptul că prozelitismul - deși incumbă o anumită spontaneitate - este organizat sistematic și riguros, după criterii bine definite și în conformitate cu strategii articulate, coerente.

Consecvenți modului de lucru pragmatic pe care ni l-am impus, vom proceda la examinarea și circumscrierea analitică a operațiunilor de prozelitism pornind de la realitatea concretă a ultimilor 13 ani, astfel că, putem schița următoarele principii ce însoțesc organic acțiunile de extindere derulate în țara noastră de organizațiile confesionale transnaționale:

* *Principiul direcției optime*, respectiv inițierea și derularea unei strategii de extindere orientate spre zonele, arealele, mediile, segmentele sociale și anturajele considerate propice pentru receptarea, asumarea și însușirea mesajului prozelitist, conform cu particularitățile și specificul centralei externe implicate. Am văzut anterior că gestionarea procesului de înființarea a unei nucleu - "first church", presupune o serie de comandamente și evaluări, inclusiv de factură conceptuală. Acest gen de gândire face ca, de exemplu, direcțiile optime să fie cu totul altele pentru o centrală modalistă (sabeliană) și una charismatică.

Direcțiile optime de prozelitism se stabilesc, de regulă, pe baza coroborării următorilor factori:

- corelația dintre nivelul de atracție al grupului (resurse, posibilități de retribuire, călătorii în străinătate) și nivelul de instruire și aspirațiile mediilor și anturajelor vizate;

- afinitățile și eventualele similitudini doctrinare, morale și de cult între centrală și mediile vizate (aspect decisiv atunci când, prin prozelitism, sunt vizați aderenții cultelor neoprotestante, situație destul de frecvent întâlnită);

- inexistența (sau lipsa de audiență) unui grup confesional similar în zonă;

- existența unor condiții sociale și economice propice intervențiilor umanitare ce pot facilita activitatea de prozelitism;

- *Principiul concentrării resurselor*, denotă suma procedurilor tactice de întrebuințare concertată a tuturor disponibilităților financiare, logistice, materiale și umane în scopul coagulării în timp optim a punctului de sprijin vizat.

Funcție de particularitățile situației din teren, de specificul confesional, social, economic și cultural al zonei/mediului/segmentului social în cauză, centrala poate impune ca prioritară o anumită pârghie de acțiune, un cumul de metode sau acțiunea multicriterială, pe toate palierele posibile.

- *Principiul utilității sociale*, respectiv dedublarea nucleului confesional cu elementele de infrastructură necesare derulării unor programe, proiecte și operațiuni umanitare, în scop de legitimare, sensibilizare și influențare a opiniei publice.

Deși întemeiată pe premise speculatorii, această procedură, practic generalizată, nu poate fi ignorată de operațiunile de prozelitism. De fapt, tactica nu este deloc originală, ci doar cu caracter de noutate pentru țara noastră, în condițiile în care, admitem cu obiectivitate, climatul socio-economic facilitează aceste categorii de activități.

- * *Principiul multiplicării în serie*, afirmă propagarea acțiunii prozelitiste, prin transformarea practic instantanee a fiecărui nucleu coagulat în alt focar de prozelitism, care, la rândul său își fundamentează propriile acțiuni de extindere.

Am enunțat aceste principii cu convingerea că astfel vom înțelege mai bine caracterul organizat și sistematic al prozelitismului. Deși pornire organică a grupurilor sectare, mizând decisiv pe exaltarea dată de spontaneitate, acesta este departe de a fi lăsat la libera atitudine a militanților.

Pe baza acestor principii generale se conturează concepțiile concrete de activitate, suma mijloacelor și metodelor uzitate pentru îndeplinirea obiectivelor de prozelitism.

Ar urma deci, să abordăm problema mijloacelor și metodelor de prozelitism, acestea urmând în logica expunerii. Totuși, pentru a nu cădea în capcana unei tratări ușor schematice, vom proceda la localizarea și evaluarea factorilor favorizanți ai prozelitismului, perspectivă avantajoasă, pentru că mijloacele și metodele folosite se pliază acestora, speculându-i și conferindu-le valoare de întrebuințare.

Vom puncta deci factori favorizanți pentru prozelitism, așa cum se coagulează în țara noastră, indicând simultan pârghiile de acțiune concretă folosite de organizațiile confesionale transnaționale pentru specularea acestora:

- *Factori de ordin social-economic*, respectiv nivelul scăzut de trai, lipsa de perspectivă a tineretului ș.a. Toți aceștia conturează segmente sociale și chiar zone geografice propice prozelitismului prin specularea acestor realități obiective, prin recurgerea la intervenții de factură umanitară, condiționare și cointeresare materială. Cu cinism, numeroase persoane, complet lipsite

de posibilități materiale, marcate de precaritatea traiului zilnic, sunt puse în situația de a plăti sprijinul acordat prin abandonarea credinței în care s-au născut.

Privind oarecum unilateral această problemă, nu putem să nu certificăm, cel puțin în anumite cazuri, nu izolate, utilitatea intervenției umanitare externe. Dar aceasta rămâne în orice condiție, marcată de substratul prozelitist, ceea ce îi deconspiră caracterul interesat, mercantil, aruncând o umbră serioasă asupra “umanitarismului” acesteia.

Cert este că factorul social-economic este actualmente cel mai important în strategia globală a organizațiilor confesionale transnaționale. Atâta timp cât, obiectiv, posibilitățile societății românești, nu vor putea limita, dacă nu stopa, apariția unor segmente sociale pauperizate, acest factor favorizant își va păstra poziția proeminentă.

- *Factori de ordin moral*, în speță veleitarismul, opotunismul, dorința de a fi lider, de a avea autoritate, prestigiu și recunoaștere. Cultivarea acestor dorințe, a acestor recompense morale, poate atrage spre grupul confesional elemente nemulțumite, carieriste, care identifică în aderarea la sectă o oportunitate, poate nesperată, de ascensiune, de recunoaștere publică.

Chestiunea nu este minoră (“nu e puțin lucru să predici de la amvon”) și nu vizează o personalitate excesivă sau alienată, conducând la crearea unui mod aparte de militantism confesional, circumscris obiectivului de ascensiune în grup. Aceste categorii de persoane sunt vizate prioritar de către emisari. Din rândul lor provin liderii autohtoni, cadrele de decizie și expansiune cele mai fidele.

- *Factori de ordin psihologic*, respectiv nevoia de relaționare și socializare, de apartenență la grup, dorința de recunoaștere, de utilitate și angajament motivat. Această categorie de factori poate fi sintetizată de nevoie de comuniune - permanență a naturii umane, așa cum este materializată în și de Biserică. În afara Bisericii, această nevoie poate fi deturnată spre grupul confesional sectar, care, sub coordonarea liderului, propune un tip de anturaj și de relaționare care induce sentimentul apartenenței la grup, induce siguranță, încredere reciprocă, conferin aparența utilității și elemente motivaționale. Categoria de “frate” presupune o coeziune aparte, ridicată, ce poate satisface nevoia de comuniune.

În aceste condiții, secta acționează ca un refugiu, constituindu-se implicit într-un mijloc de condiționare, de punere în dependență pe teme psihologic. Evident, persoanele pentru care operează acest factor sunt departe de a constitui cazuri patologice. Perioadele dificile, eșecurile,

dificultățile materiale, problemele familiale și școlare, sunt tot atâtea situații în care factorii de ordin psihologic pot fi lesne speculați de emisari interesați.

- *Factori de ordin catehetic*, adică lipsa de instruire religioasă, a reperelor și antecedentelor de practică religioasă în Biserică. Credem că ne aflăm în fața unei categorii de factori deosebit de importanți, care ies în evidență cu pregnanță. Folosirea acestora în interes de prozelitism se întemeiază, până la urmă, pe deturnarea nevoii de religiozitate, a căutării implicite a credinței, a nevoii de credință. Persoanele în cauză, căutându-și identitatea religioasă, cad facil în plasa întinsă de operatorii de prozelitism, tinzând să recunoască în prima formulă propusă - Biserica.

Trăind departe de Biserică, dar căutând-o - iată o situație frecvent folosită în scop de prozelitism. În fond, emisarii trebuie doar să localizeze aceste persoane și să le pună în fața acceptării aderării la sectă.

- *Factori de ordin pastoral*, respectiv aspectele ce țin de deficiențele în activitatea preotului paroh: înstrăinarea credincioșilor, dezamăgirea, lipsa de tact și inițiativă, gestionarea necorespunzătoare a activității cu persoane cu niveluri de instruire și de trai diferite, formalismul și superficialismul. Evident acești factori sunt cunoscuți și analizați, pe baza lor stabilindu-se în fond și strategiile de limitare a prozelitismului. Se imune cel mult o nuanțare a acestora, ținând seama de particularitățile socio-economice contemporane, respectiv direcționarea prestației parohului ținând seama de: discrepanțele flagrante de nivel de trai, blazarea cauzată de sărăcie, prozelitismul permanentizat ș.a.

Ce este de făcut în fața provocării mortale, pentru credință și societate, pentru persoana umană în cele din urmă, a activității sectelor? Ce remedii se pot folosi?